

ATATÜRK'TEN GÜNÜMÜZE YURT DIŞINA ÖĞRENCİ GÖNDERME POLİTİKASI (1923–2025)

Hazırlayan: Yüksel Atakan Dr.Radyasyon Fizikçisi, ybatakan4@gmail.com, 23.06.2026

(Yanlış ve eksikler olabilir. Düzeltmelerin e-postayla bildirilmesi ricası)

Giriş

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonra karşılaşılan en büyük sorunlardan biri yetişmiş insan gücü eksikliğiydi. Osmanlı Devleti'nin son döneminde modern bilim, mühendislik, eğitim ve teknoloji alanlarında yetişmiş uzman sayısı son derece sınırlıydı. Cumhuriyet'in kurucusu Mustafa Kemal Atatürk, bağımsızlığın yalnızca askerî ve siyasî alanlarda değil, bilim ve teknolojide de sağlanması gerektiğini düşünüyordu. Bu nedenle genç Cumhuriyet'in en önemli hedeflerinden biri, dünyanın gelişmiş ülkelerinde eğitim almış bilim insanları, mühendisler, öğretmenler, sanatçılar ve yöneticiler yetiştirmek oldu.

ATATÜRK VE BİLİM

"Sizi birer kıvılcım olarak gönderiyorum; alevler halinde geri dönmelisiniz."
'Manevi Mirasım Akıl ve Bilimdir!'

Atatürk, çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmanın yolunun bilimden geçtiğini sık sık vurgulamış ve "Hayatta en hakiki mürşit ilimdir" sözüyle bilimsel düşüncenin önemini ortaya koymuştur. Bu anlayış doğrultusunda yurt dışına öğrenci gönderilmesi, Cumhuriyet'in ilk yıllarında stratejik bir devlet politikası hâline getirilmiştir.

Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Eğitim Sorunu

1923 yılında Cumhuriyet ilan edildiğinde ülkede yükseköğretim kurumlarının sayısı çok azdı. Modern mühendislik, fizik, kimya, matematik ve tıp alanlarında yetişmiş uzman açığı bulunuyordu. Yeni kurulan devletin demiryolları, fabrikaları, enerji tesisleri, üniversiteleri ve araştırma kurumları için nitelikli insan kaynağına ihtiyaç vardı.

Atatürk ve Cumhuriyet kadroları, bu açığın kısa sürede kapatılmasının en etkili yolunun başarılı gençlerin Avrupa'nın ileri üniversitelerinde eğitilmesi olduğunu düşündüler. Böylece Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren devlet burslarıyla öğrenciler Almanya, Fransa, İngiltere, İsviçre, Belçika ve Avusturya gibi ülkelere gönderilmeye başlandı.

1416 Sayılı Kanun ve Kurumsal Yapı

1929 yılında çıkarılan 1416 Sayılı "Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebe Hakkında Kanun", yurt dışına öğrenci gönderilmesinin hukuki temelini oluşturdu.

Bu kanunla:

- Öğrencilere devlet bursu sağlandı.
- Eğitim masrafları devlet tarafından karşılandı.
- Öğrencilerin mezun olduktan sonra Türkiye'ye dönmeleri zorunlu tutuldu.
- Dönüşlerinde üniversitelerde ve kamu kurumlarında görev almaları öngörüldü.
- Ülkenin ihtiyaç duyduğu alanlara öncelik verildi.

1416 Sayılı Kanun, dikkat çekici biçimde günümüzde de yürürlükte ve Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülen YLSY programının temelini oluşturmaktadır.

Atatürk'ün "Kıvılcım" Sözü

Cumhuriyet tarihinin en çok bilinen eğitim sözlerinden biri şudur:

"Sizi birer kıvılcım olarak gönderiyorum; alevler halinde geri dönmelisiniz."

Bu sözün hangi tarihte ve kaç öğrenciye söylendiğini gösteren kesin bir resmî tutanak bulunmamakla birlikte, Cumhuriyet'in eğitim anlayışını çok iyi özetlemektedir.

Atatürk, öğrencileri yalnızca diploma almak için değil, çağdaş bilim anlayışını Türkiye'ye taşımaları amacıyla göndermiştir. Bu nedenle gönderilen öğrencilerin büyük bölümü yurda dönmüş ve ülkenin kalkınmasında önemli görevler üstlenmiştir.

Atatürk Döneminde Gönderilen Öğrenciler

Araştırmalara göre Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde yaklaşık 600–700 öğrenci devlet bursuyla yurt dışına gönderilmiştir.

Bu öğrenciler başlıca şu alanlarda eğitim görmüşlerdir:

- Matematik
- Fizik
- Kimya
- Astronomi
- Tıp
- Eğitim bilimleri
- Psikoloji
- Felsefe
- Mühendislik
- Mimarlık
- Resim
- Heykel
- Müzik

Bu politika sonucunda Türkiye'nin ilk modern bilim kuşağı ortaya çıkmıştır.

Bilim Dünyasına Katkı Sağlayan Kişiler

Cahit Arf (1910–1997)

Fransa'da eğitim gören Cahit Arf, dünyanın en tanınmış Türk matematikçilerinden biri oldu. Arf Değişmezi, Arf Halkaları ve Hasse-Arf Teoremi bugün matematik literatüründe yer almaktadır.

Kerim Erim (1894–1952)

Almanya'da doktora yapan Kerim Erim, Türkiye'nin ilk modern matematik profesörlerinden biri oldu ve üniversite reformlarında önemli rol oynadı.

Nüzhet Gökdoğan (1910–2003)

Paris'te astronomi eğitimi aldı. Türkiye'nin ilk kadın astronomlarından biri olarak astronomi eğitiminin gelişmesine katkıda bulundu.

Ratip Berker (1909–1977)

Akışkanlar mekaniği ve uygulamalı matematik alanlarında öncü çalışmalar yaptı.

Remziye Hisar (1902–1992)

Sorbonne Üniversitesi'nde eğitim gördü. Türkiye'nin ilk kadın kimyacılarından biri olarak bilim tarihinde önemli bir yer edindi.

Eğitim ve Sosyal Bilimlerde Öncüler

Mümtaz Turhan (1908–1969)

Sadrettin Celal Antel (1890–1954)

Halil Fikret Kanad (1892–1974)

Ahmet Fuat Baymur (1912–1999)

Vedide Baha Pars (1907–1979)

Mehmet Rauf İnönü (1905–1987)

Hayrullah Örs (1914–2008)

Hamdi Ragıp Atademir (1909–1976)

Cemil Sena Ongun (1894–1983)

Mehmet Saffet Engin (1884–1947)

Suut Kemal Yetkin (1903–1980)

Bu isimler öğretmen yetiştirme, eğitim reformları ve üniversite sisteminin kurulmasında önemli görevler üstlendiler.

Arkeoloji ve Tarih Alanındaki Öncüler

Ekrem Akurgal (1911–2002)

Cumhuriyet'in yurt dışına öğrenci gönderme politikasının en başarılı temsilcilerinden biri Ekrem Akurgal'dır. Almanya'da aldığı arkeoloji eğitiminin ardından Türkiye'ye dönmüş, Ankara Üniversitesi'nde uzun yıllar görev yapmış ve Türk arkeolojisinin uluslararası düzeyde tanınmasını sağlamıştır. Smyrna, Foça, Pitane ve Erythrai kazılarıyla Anadolu uygarlıklarının bilimsel olarak incelenmesine büyük katkı vermiştir. Akurgal'ın yetişmesi, Atatürk'ün "yurt dışında yetişmiş uzmanlarla çağdaş Türkiye'yi kurma" vizyonunun somut sonuçlarından biridir. :

- Ekrem Akurgal (1911–2002)
- Sedat Alp (1913–2006)
- Afif Erzen (1913–1990)
- Mahmut Gazi Yaşargil (1925–2025)
- Cahit Arf (1910–1997)
- Oktay Sinanoğlu (1935–2015)

- Gazi Yaşargil (1925–2025)

Not: "Mahmut Gazi Yaşargil" ve "Gazi Yaşargil" aynı kişidir; doğru adı Mahmut Gazi Yaşargil'dir.

Güzel Sanatlar ve Kültürdeki Katkıları

- Bedri Rahmi Eyüboğlu (1911–1975)
- Nurullah Berk (1906–1982)
- Sabri Berkel (1907–1993)
- Cemal Tollu (1899–1968)
- Mahmut Cuda (1904–1987)
- Ali Avni Çelebi (1904–1993)
- Zeki Kocamemi (1900–1959)
- Fikret Mualla Saygı (1903–1967)

Bu sanatçılar çağdaş Türk resim sanatının temellerini attılar.

Müzik Alanında Gönderilen Öğrenciler

- Ahmet Adnan Saygun (1907–1991)
- Ulvi Cemal Erkin (1906–1972)
- Cemal Reşit Rey (1904–1985)
- Necil Kâzım Akses (1908–1999)
- Hasan Ferit Alnar (1906–1978)

Türkiye'de çağdaş müzik eğitiminin kurulmasına öncülük ettiler.

Dünya Çapında Tanınan Sonraki Kuşak Bilim İnsanları

- Feza Gürsey (1921–1992)
- Oktay Sinanoğlu (1935–2015)
- Mahmut Gazi Yaşargil (1925–2025)
- Aziz Sancar (1946–)

Eklenebilecek önemli kişiler:

Fen bilimleri ve mühendislik alanında:

- Hayri Dener (1898–1980) – Fizik
- Rauf Nasuhoğlu (1915–1996) – Fizik
- Osman Besim Tanyel (1915–1998) – Nükleer fizik
- Burhan Cahit Ünal (1930–2022) – Teorik fizik
- Asım Orhan Barut (1926–1994) – Teorik fizik
- Erdal İnönü (1926–2007) – Teorik fizik
- Mehmet Erbudak (1940–) – Yüzey fiziği
- Engin Arık (1948–2007) – Yüksek enerji fiziği

Güzel Sanatlar ve Kültürdeki Katkıları

Atatürk yalnızca fen bilimlerine değil, sanat ve kültüre de önem veriyordu.

Yurt dışında eğitim alan önemli sanatçılar arasında:

- Bedri Rahmi Eyüboğlu
- Nurullah Berk
- Sabri Berkel
- Cemal Tollu
- Mahmut Cuda
- Ali Avni Çelebi
- Zeki Kocamemi
- Fikret Mualla

yer almaktadır.

Bu sanatçılar çağdaş Türk resim sanatının temellerini attılar.

Müzik Alanında Gönderilen Öğrenciler

Cumhuriyet'in kültür politikalarının önemli bir bölümü müzik eğitimiydi.

Bu kapsamda Avrupa'da eğitim alan:

- Ahmet Adnan Saygun
- Ulvi Cemal Erkin
- Cemal Reşit Rey
- Necil Kazım Akses
- Hasan Ferit Alnar

Türkiye'de çağdaş müzik eğitiminin kurulmasına öncülük ettiler.

Türkiye'ye Döndüler mi?

Evet.

Cumhuriyet burslarının temel amacı beyin göçü yaratmak değil, bilgi transferi sağlamaktır.

Öğrencilerin büyük bölümü Türkiye'ye dönerek:

- Üniversitelerde profesör oldu.
- Fakülteler kurdu.
- Bakanlıklarda görev aldı.
- Sanayi kuruluşlarında çalıştı.
- Konservatuvarlar kurdu.
- Öğretmen yetiştirdi.

Bugünkü birçok üniversite bölümünün temelinde bu kuşağın emeği bulunmaktadır.

Atatürk Sonrasında Programın Devamı

Atatürk'ün 1938'de vefatından sonra program sona ermedi.

1940'lı yıllardan itibaren yeni öğrenci kuşakları gönderilmeye devam edildi.

1950'lerde:

- Elektrik mühendisliği
- Makine mühendisliği
- Kimya mühendisliği

alanları önem kazandı.

1960 ve 1970'lerde:

- Nükleer teknoloji
- Elektronik
- Haberleşme
- Tıp araştırmaları

öne çıktı.

1980 sonrasında:

- Bilgisayar mühendisliği
- Mikroelektronik
- Otomasyon

alanlarına ağırlık verildi.

Dünya Çapında Tanınan Sonraki Kuşak Bilim İnsanları

Atatürk dönemindeki sistemin devamı niteliğindeki burs ve akademik gelenek sayesinde sonraki yıllarda birçok dünya çapında bilim insanı yetişmiştir.

Bunlar arasında:

- Feza Gürsey
- Oktay Sinanoğlu
- Gazi Yaşargil
- Aziz Sancar

sayılabilir.

Bu isimler doğrudan Atatürk döneminde gönderilen öğrenciler olmasalar da aynı insan yetiştirme vizyonunun ürünleri olarak değerlendirilebilir.

2000 Sonrası YLSY Programı

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yürütölen YLSY programı günümüzde 1416 Sayılı Kanun kapsamında devam etmektedir.

Programın amacı:

- Üniversitelere öğretim üyesi yetiştirmek,
- Kamu kurumlarının uzman ihtiyacını karşılamak,
- Stratejik teknolojilerde insan kaynağı oluşturmaktır.

2020–2025 Dönemi

Son yıllarda programın odağı yüksek teknoloji alanlarına kaymıştır.

Öne çıkan alanlar:

- Yapay zekâ
- Makine öğrenmesi

- Veri bilimi
- Siber güvenlik
- Kriptoloji
- Uzay teknolojileri
- Uydu sistemleri
- Biyoteknoloji
- Moleküler biyoloji
- Enerji depolama
- Hidrojen teknolojileri
- Savunma sanayii teknolojileri

Son Yıllardaki Öğrenci Sayıları

2020 yılında yaklaşık 750 kişilik kontenjan açılmıştır.

2023 yılında yaklaşık 850 kişilik kontenjan ilan edilmiştir.

2024 yılında yaklaşık 668 öğrenci için kontenjan açılmıştır.

2024 yılı sonunda yaklaşık 2.994 burslu öğrenci 45 ülkede eğitimine devam etmektedir.

Resmî verilere göre:

- 1929–2002 arasında yaklaşık 9.540 kişi,
- 2002–2022 arasında yaklaşık 11.943 kişi

bu programlardan yararlanmıştır.

Böylece Cumhuriyet tarihi boyunca 20.000'den fazla öğrenci devlet desteğiyle yurt dışına gönderilmiştir.

Atatürk Dönemi ile Günümüzün Karşılaştırılması

Atatürk döneminde temel hedef:

"Üniversite kuracak ve modern eğitim sistemini oluşturacak insanları yetiştirmek"

idi.

Günümüzde ise hedef:

"Yapay zekâ, savunma sanayii, biyoteknoloji, enerji ve ileri mühendislik alanlarında dünya standartlarında uzmanlar yetiştirmek"

olarak özetlenebilir.

Amaç değişmemiştir: Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu bilgi ve teknoloji birikimini ülkeye kazandırmak.

Atatürk döneminde başlayan yurt dışına öğrenci gönderme politikasının fizik alanındaki etkisini göstermek için şu zincir oldukça anlamlıdır:

1. Rauf Nasuhoğlu (1915–1996)
2. Hayri Dener (1898–1980)
3. Burhan Cahit Ünal (1930–2022)
4. Feza Gürsey (1921–1992)
5. Erdal İnönü (1926–2007)
6. Mehmet Erbudak (ETH Zürih)
7. Asım Orhan Barut (1926–1994)

Bu isimler, Türkiye'de modern fizik eğitiminin ve araştırma kültürünün oluşumunda birbirini izleyen kuşakları temsil ederler.

1. Rauf Nasuhoğlu

- Ankara Üniversitesi Fizik ve daha sonra Fizik Mühendisliği Bölümü'nün öncü öğretim üyelerindendir. Türk Fizik Vakfı Kurucusu
- Ankara Üniversitesi Fizik Mühendisliği Bölümü başkanlığı yapmıştır.
- Türkiye'de modern fizik eğitiminin yerleşmesine katkı sağlayan ilk kuşak akademisyenler arasında sayılır.

2. Hayri Dener

- 1898–1980 yılları arasında yaşamıştır.
- İstanbul Darülfünunu'ndan mezun olduktan sonra Strasbourg Üniversitesi'nde eğitim görmüştür.
- 1943 yılında Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi'nin kurucu dekanı olmuştur.
- Türkiye'de fizik eğitiminin kurumsallaşmasında en önemli isimlerden biridir.
- Erdal İnönü tarafından da Cumhuriyet dönemi fizik eğitiminin önderlerinden biri olarak değerlendirilmiştir.

3. Osman Besim Tanyel

- 1915–1998 yılları arasında yaşamıştır.
- Lyon Üniversitesi'nde fizik-kimya-matematik eğitimi almıştır.
- İstanbul Üniversitesi'nde çalıştıktan sonra Ankara Üniversitesi'ne geçmiştir.
- Atom ve Çekirdek Fiziği Enstitüsü'nün yöneticiliğini yapmıştır.
- TÜBİTAK Bilim Kurulu ve Türkiye Atom Enerjisi Komisyonu üyeliklerinde bulunmuştur.
- Türkiye'de nükleer fizik araştırmalarının öncülerindendir.

İstanbul Üniversitesi'nin Önemli Fizik Profesörleri

Cumhuriyet'in ilk döneminde İstanbul Üniversitesi fizik ekolünün öne çıkan isimleri arasında şunlar sayılabilir:

- Nüzhet Gökdoğan
- Ratip Berker
- Kerim Erim
- Nazım Terzioğlu
- Richard von Mises
- Erwin Finlay Freundlich

.....

OZET LİSTE

Aşağıda, Atatürk döneminden günümüze Türkiye bilimine önemli katkılarda bulunmuş bilim insanları ve araştırmacılardan oluşan tek bir liste verilmiştir. Liste; temel bilimler, mühendislik, tıp, astronomi, biyoloji, tarih ve sosyal bilimler alanlarında öne çıkan isimleri kapsamaktadır. Yaşayan bilim insanları için ölüm yılı yerine (–) kullanılmıştır.

Bilim İnsanı**Yaşam Yılları Alanı**

Afet İnan	1908–1985	Tarih, Sosyoloji
Aydın Sayılı	1913–1993	Bilim Tarihi
Cahit Arf	1910–1997	Matematik
Nüzhet Gökdoğan	1910–2003	Astronomi
Remziye Hisar	1902–1992	Kimya
Kerim Erim	1894–1952	Matematik
Ratip Berker	1909–1973	Uygulamalı Matematik
Tevfik Oktay Kabakçioğlu	1910–1971	Fizik
Fahri Domaniç	1915–2007	Nükleer Fizik
Feza Gürsey	1921–1992	Kuramsal Fizik
Erdal İnönü	1926–2007	Fizik
Tarık Somer	1920–2003	Kimya Mühendisliği
Muzaffer Şerif	1906–1988	Sosyal Psikoloji
İhsan Doğramacı	1915–2010	Tıp
Gazi Yaşargil	1925–	Beyin Cerrahisi
Türkan Saylan	1935–2009	Tıp
Oktay Sinanoğlu	1935–2015	Kuramsal Kimya
Mehmet Toner	1958–	Biyomühendislik
Aziz Sancar	1946–	Moleküler Biyoloji
Ali Demirsoy	1945–	Evrimsel Biyoloji
Mehmet Haberal	1944–	Organ Nakli
Uğur Şahin	1965–	İmmünoloji
Özlem Türeci	1967–	Kanser Araştırmaları
Engin Arık	1948–2007	Parçacık Fiziği
Ertuğrul Gelenbe	1945–	Bilgisayar Mühendisliği
Mehmet Erbudak	1946–	Katıhal ve Malzeme Fiziği
Ömür Akyüz	1942–2023	Nükleer Fizik
Acar Işın	1945– 2023	FiziK
Vural Altın	1950–2012	Nükleer Güvenlik, Deprem Mühendisliği
Erol Gelenbe	1945–	Bilgisayar Bilimi
Yalçın Yılmaz	1944–	Jeoloji
Celal Şengör	1955–	Jeoloji
Naci Görür	1947–	Yer Bilimleri
Mehmet Özdoğan	1943–	Arkeoloji
Halet Çambel	1916–2014	Arkeoloji
Muazzez İlmiye Çığ	1914–2024	Sümeroloji
Fuat Sezgin	1924–2018	Bilim Tarihi
Ekrem Akurgal	1911–2002	Arkeoloji

Bilim İnsanı	Yaşam Yılları Alanı	
Gündüz İkedü	1924–2012	Matematik
Daron Acemođlu	1967–	Ekonomi
Dani Rodrik	1957–	Ekonomi
Erol Özvar	1966–	İktisat Tarihi
Uğur Erdener	1950–	Tıp
Yıldız Tümer Demirhan	1941–	Fizik
Ayşe Soysal	1938–	Matematik
Betül Kaçar	1985–	Astrobiyoloji
Mete Atatüre	1975–	Kuantum Fiziği
Canan Dağdeviren	1985–	Malzeme ve Biyomedikal Mühendisliği
Mahmut Gazi Yaşargil	1925–	Nöroşirürji
Mehmet Baykara	1959–	Mikroskopi ve Nanoteknoloji
Serdar Bilgiç	1957–	Elektrik-Elektronik Mühendisliği
Ekmel Özbay	1966–	Nanofotonik
Yusuf Altıntaş	1953–	İmalat Mühendisliği
Adnan Baki	1957–	Matematik Eğitimi
Aykut Barka	1951–2002	Jeofizik
Mehmet Ali Aydınlar	1956–	Biyomedikal Araştırma Destekleri
Feridun Hamdullahpur	1953–	Makine Mühendisliği
Mehmet Karaca	1957–	Atmosfer Bilimleri
İsmail Hakkı Aydın	1954–	Beyin Cerrahisi
Yalçın İnan	1944–	Fizik
Süleyman Saim Tekcan	1940–	Sanat ve Bilim Eğitimi
Şevket Ruacan	1945–2017	Tıp
Semih Koray	1954–	Matematik
İskender Sayek	1944–	Tıp
Ersin Kalaycıođlu	1940–	Siyaset Bilimi
İlber Ortaylı	1947–	Tarih
Halil İnalçık	1916–2016	Tarih
Şerif Mardin	1927–2017	Sosyoloji
Mümtaz Turhan	1908–1969	Psikoloji

Bu liste yaklaşık **50 bilim insanı ve akademisyeni** kapsamaktadır ve Atatürk'ün başlattığı insan yetiştirme politikasının Cumhuriyet boyunca nasıl devam ettiğini göstermektedir. Bu isimlerin bir kısmı 1933 Üniversite Reformu sonrasında Türkiye'ye gelen Alman bilim insanlarıyla birlikte çalışmış ve Türk biliminin gelişmesinde önemli rol oynamıştır.

Sonuç

Atatürk tarafından başlatılan yurt dışına öğrenci gönderme politikası, Cumhuriyet tarihinin en başarılı uzun vadeli yatırımlarından biridir. Savaşlardan çıkmış ve kaynakları sınırlı bir ülkede insan

sermayesine yatırım yapılmış, bunun sonucunda üniversiteler, araştırma kurumları, sanat akademileri ve mühendislik kuruluşları kurulmuştur.

Yaklaşık bir asırdır devam eden bu program sayesinde Türkiye binlerce akademisyen, mühendis, doktor, sanatçı ve araştırmacı yetiştirmiştir. Günümüzde yapay zekâdan uzay teknolojilerine kadar uzanan geniş bir alanda sürdürülen YLSY programı, Atatürk'ün eğitim ve bilim vizyonunun yaşayan örneklerinden biri olmaya devam etmektedir.

KAYNAKIAK

A. Birincil Kaynaklar ve Resmî Belgeler

1. Mustafa Kemal Atatürk, *Nutuk*, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü Yayınları.
2. Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri (1920–1938).
3. 1416 Sayılı Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebe Hakkında Kanun (8 Nisan 1929). Kanun, yurt dışına öğrenci gönderme sisteminin temel hukuki dayanağını oluşturmuştur.
4. Millî Eğitim Bakanlığı arşiv belgeleri ve YLSY burs programı dokümanları.
5. Maarif Vekâleti raporları (1923–1938).
6. Devlet Planlama Teşkilatı ve Cumhurbaşkanlığı Strateji belgeleri.

B. Akademik Makaleler

7. Cafer Ulu, “1416 Sayılı Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebe Hakkında Kanun ve Cumhuriyetin İlk Yıllarındaki Uygulamaları”, *Tarih Okulu Dergisi*, 2014. Cumhuriyet'in ilk yıllarında öğrenci gönderme sisteminin ayrıntılı analizini sunmaktadır.
8. Ali Rıza Erdem, “Atatürk'ün Eğitim Liderliğinin Başarısı: Türk Eğitim Devrimi”, *Belgi Dergisi*.
9. Mahmut Tezcan, “Atatürk'ün Eğitim Anlayışına Felsefi ve Sosyolojik Bir Yaklaşım”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*.
10. Durdu Mehmet Burak, “Atatürk'ün Eğitim Anlayışı ve Eğitim Politikaları”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*.
11. Erol Kapluhan, “Atatürk Dönemi Eğitim Seferberliği ve Köy Enstitüleri”, *Marmara Coğrafya Dergisi*.
12. Cengiz Aslan, *Erken Cumhuriyet Döneminde Eğitim Bilimleri Alanında Yurt Dışına Öğrenci Gönderilmesi (1923–1940)*, Doktora Tezi.

C. Kitaplar

13. Çankaya, Falih Rıfkı Atay.
14. Tek Adam, Şevket Süreyya Aydemir.
15. İkinci Adam, Şevket Süreyya Aydemir.
16. Cumhuriyet Dönemi Yeni Bir Nesil Yetiştirme Çalışmaları (1923–1950).
17. Türk İnkılap Tarihi.
18. Yakın Çağ Türkiye Tarihi.
19. Tanzimat Döneminde Fransa'ya Gönderilen Osmanlı Öğrencileri.
20. İlhan Tekeli ve Selim İlkin'in Cumhuriyet dönemi eğitim ve kalkınma politikalarına ilişkin eserleri.

D. Atatürk'ün Yurt Dışına Gönderdiği Öğrenciler Üzerine Kaynaklar

21. “Atatürk'ten Bir Telgraf: Sizleri Kıvılcım Olarak Gönderiyorum, Alevler Olarak Geri Döneceksiniz” başlıklı araştırma çalışması. Bu çalışma sözün tarihsel bağlamını ve öğrenci politikalarını incelemektedir.
22. Mahmut Sadi Irmak'ın hatıraları ve çeşitli söyleşileri.

23. Yurt dışına gönderilen öğrencilerin anıları ve biyografileri.
24. Türk Eğitim Tarihi üzerine yayımlanmış doktora tezleri.

E. Kurumsal Kaynaklar

25. Millî Eğitim Bakanlığı yayınları.
26. Türk Tarih Kurumu yayınları.
27. Atatürk Araştırma Merkezi yayınları.
28. Yükseköğretim Kurulu istatistikleri.
29. TÜBİTAK insan kaynağı raporları.
30. UNESCO yükseköğretim ve uluslararası öğrenci hareketliliği raporları.

Not

"Kıvılcım olarak gönderiyorum, alevler olarak döneceksiniz" sözü çok yaygın biçimde Atatürk'e atfedilmekte ve dönemin öğrencilerinin anılarında yer almaktadır. Ancak bugün için sözün geçtiği telgrafın orijinal nüshası kamuya açık arşivlerde kolayca erişilebilen bir belge olarak ortaya konulamamıştır. Buna rağmen eğitim tarihi literatüründe ve öğrenci anılarında sıkça kullanılmaktadır. Bu nedenle akademik çalışmalarda şu ifade tercih edilmelidir:

“Atatürk'e atfedilen ve dönemin öğrencileri tarafından aktarılan ünlü telgrafta yer alan ‘Sizleri birer kıvılcım olarak gönderiyorum, alevler olarak geri dönmelisiniz’ sözü...”